

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

CHARACTERISTICS OF LAW ENFORCEMENT BODIES AS SUBJECTS OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY AND DEFENSE OF STATES

Макарчук В.В., к.ю.н.,
асистент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

У статті досліджуються питання, пов'язані з характеристикою правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки й оборони держави.

Серед усіх дійсних державних структур, які забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері національної безпеки й оборони, особлива роль відводиться правоохоронним органам. Але натепер у нормах чинного законодавства не визначено чіткого переліку суб'єктів, які забезпечують національну безпеку й оборону держави. Щодо цього досі тривають дискусії у вітчизняних наукових та фахових колах.

Ми проаналізували думки українських науковців щодо визначення поняття правоохоронних органів. Провівши аналіз основних завдань державних органів, які виконують відповідно до наданих їм повноважень функції правоохоронних органів, ми виокремили ті органи, які безпосереднього виконують функції із забезпечення національної безпеки й оборони держави. Ними є Національна поліція України, органи прокуратури, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Військова служба правопорядку в Збройних Силах України, Управління державної охорони України, органи охорони державного кордону. Уважасмо, що кожен із цих органів у разі відповідної власної ефективної діяльності може суттєво впливати на реальне забезпечення належного функціонування національної безпеки й оборони держави.

Крім цього, ми дійшли висновку, що до правоохоронних органів, які впливають на забезпечення національної безпеки й оборони держави, слід також зарахувати Службу безпеки України та Міністерство внутрішніх справ України. Ураховуючи те, що Служба безпеки України та Міністерство внутрішніх справ України лише виконують відповідні правоохоронні функції, вони безпосередньо впливають на формування та реалізацію державної політики у сфері забезпечення національної безпеки й оборони держави.

Досліджуючи термін «правоохоронні органи», необхідно зауважити, що в науковому полі та на законодавчому рівні досі не сформувалося єдиного бачення щодо змісту діяльності правоохоронних органів як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки й оборони держави.

Ключові слова: правоохоронні органи, правоохоронні функції, національна безпека й оборона, національні інтереси, суспільство, держава, кримінальні правопорушення, державна політика, права та свободи громадян.

The article examines issues related to the characteristics of law enforcement agencies as subjects of formation and implementation of state policy in the field of national security and defense.

Among all the existing state structures that ensure the formation and implementation of state policy in the field of national security and defense, a special role is given to law enforcement agencies. However, at present, the current legislation does not define a clear list of entities that ensure national security and defense of the state. Discussions in this regard are still ongoing in domestic scientific and professional circles.

In our study, we analyzed the views of Ukrainian scientists on the definition of law enforcement. Having analyzed the main tasks of state bodies that perform law enforcement functions in accordance with the powers granted to them, we have identified those bodies that directly perform the functions of ensuring national security and defense of the state. These are the National Police of Ukraine, the prosecutor's office, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the State Bureau of Investigation, the Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine, the State Security Department of Ukraine, and state border guards. We believe that each of these bodies, in the case of their own effective activities, can significantly affect the actual provision of the proper functioning of national security and defense.

In addition, we came to the conclusion that law enforcement agencies that influence the national security and defense of the state should also include the Security Service of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Given that the Security Service of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine only perform the relevant law enforcement functions, they directly influence the formation and implementation of state policy in the field of national security and defense.

Examining the term "law enforcement agencies", it should be noted that in the scientific field and at the legislative level, there is currently no common vision on the content of law enforcement agencies as subjects of state policy in the field of national security and defense.

Key words: law enforcement agencies, law enforcement functions, national security and defense, national interests, society, state, criminal offenses, state policy, rights and freedoms of citizens.

Конституція України проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Тобто захист прав і свобод громадян є конституційним обов'язком держави, всіх його органів, установ й організацій, зокрема правоохоронних органів.

Серед усіх дійсних державних структур, які забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері національної безпеки та оборони, є правоохоронні органи, які забезпечують захист держави у сфері національної безпеки й оборони. Діяльність правоохоронних органів спрямована на попередження, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень загалом та тих, які безпосередньо посягають на національну безпеку та оборону держави. Державна політика у сферах національної безпеки й оборони спрямована на захист

прав людини і громадянина, їхніх життя та гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності, забезпечення конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності тощо [2].

Протягом тривалого часу ми можемо спостерігати за дискусіями науковців щодо зарахування державних органів до правоохоронних.

Як зазначає Ю.О. Загуменна, у відповідних статусних законах України чітко вказано лише три державних органи, які належать до правоохоронних: Службу безпеки України (ст. 1 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ [3]), Управління державної охорони України (ст. 11 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 04.03.1998 р. № 160/98-ВР [4]) та Військову службу правопорядку (ст. 1 Закону України

«Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» від 07.03.2002 р. № 3099-III [5]) [6, с. 148]. Із такою позицією автора варто не погодитись.

Уважаємо, що, зважаючи на відсутність загальноприйнятої позиції щодо розуміння сутності дефініції «правоохоронні органи», не можна чітко встановити, які саме державні органи слід вважати правоохоронними. Але при цьому погоджуємося з думкою О.М. Музичука в тому, що «<...> відсутність чіткого переліку правоохоронних органів є причиною багатьох проблем, зокрема в галузі правового та соціального захисту персоналу правоохоронних органів, цивільного контролю за правоохоронними органами» [7, с. 17–18].

Так, на думку Т.О. Шкулі, до правоохоронних органів у широкому розумінні належать суд, прокуратура й правоохоронні органи з боротьби зі злочинністю, у вузькому – тільки правоохоронні органи з боротьби зі злочинністю [8, с. 179].

Як зазначає науковець О.В. Лавніченко, пріоритет у виконанні завдань із запобігання і протидії зовнішнім загрозам національній безпеці України належить Збройним Силам, Службі зовнішньої розвідки, Державній прикордонній службі. Пріоритет у виконанні завдань із запобігання і протидії внутрішнім загрозам національній безпеці України належить Міністерству внутрішніх справ, Службі безпеки, Міністерству надзвичайних ситуацій, які повинні мати відповідні сили, засоби й органи, здатні виконувати спеціальні завдання. Відповідно, Воєнна організація забезпечує оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності кордонів, протидіє зовнішнім загрозам воєнного характеру [9, с. 9].

У коментарі до ст. 17 Конституції України зазначено, що «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Забезпечення державної безпеки й захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організації й порядок діяльності яких визначаються законом» [1].

Можемо стверджувати, що думки науковців щодо цього різняться, тому це є підставою для розгляду одного й того ж поняття у різних аспектах.

У ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» зазначено, що до переліку правоохоронних органів належать такі суб'єкти: органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку в Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [10].

В.Я. Тацій акцентує увагу на тому, що «<...> у результаті широкого тлумачення правоохоронної функції до правоохоронних органів належать майже всі органи виконавчої влади, які так чи інакше виконують правоохоронні функції, тобто опосередковано правоохоронною діяльністю. За таким критерієм у системі державного апарату виділяють близько 80 органів, які безпосередньо чи опосередковано здійснюють хоча б одну таку функцію. Однак за своєю правовою природою та поставленими перед ними завданнями вони жодним чином не стосуються правоохоронних органів» [11, с. 234].

Ураховуючи думки науковців, ми у своєму дослідженні хочемо з'ясувати, які саме правоохоронні органи безпосередньо стосуються забезпечення належного формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки й оборони. Задля вирішення цієї проблеми необхідно розглянути й проаналізувати ключові завдання всіх суб'єктів правоохоронної діяльності й на основі ретельного аналізу виокремити ті, які відіграють провідну роль у забезпеченні належного функціонування національної безпеки й оборони держави.

Першочергово ми звернулись до Закону України «Про національну безпеку України», де в ч. 2 ст. 12 указано, що «до складу сектора безпеки й оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки й оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. Інші державні органи та органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектора безпеки й оборони» [2]. Як бачимо, законодавець наводить перелік суб'єктів, діяльність яких спрямована на формування умов для належного функціонування всіх складників державної безпеки. Досліджуючи Стратегію національної безпеки України, затверджену Указом Президента України, можемо дійти висновку, що державна безпека включає економічну, інформаційну, кібернетичну безпеку тощо [12].

К.Ф. Гуценко та М.А. Ковальов виділяють правоохоронні органи, спираючись на основні напрями (функції) правоохоронної діяльності, тобто для виконання функцій правоохоронної діяльності є конкретні органи, які, відповідно, називаються правоохоронними [13, с. 14].

Професор О.М. Бандурка вважає, що правоохоронними органами називають установи й організації, що функціонують у суспільстві й державі, основними завданнями діяльності яких є забезпечення законності, боротьба зі злочинністю та іншими правопорушеннями [14, с. 8].

Серед дійсних правоохоронних органів у цьому контексті слід виділити Національну поліцію України. Так, у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» визначено основні завдання органу, а саме: 1) забезпечення публічної безпеки й порядку; 2) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидію злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які через особисті, економічні, соціальні причини або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [15]. Однак слід зазначити, що не всі наявні завдання органів Національної поліції стосуються забезпечення національної безпеки й оборони держави, тому що вони існують поряд з іншими.

Особлива роль у правоохоронній системі України, зумовлена специфікою її роботи, належить Службі безпеки України – державному органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Логічно було б припустити, що вказаний правоохоронний орган також забезпечує національну безпеку й оборону держави. У ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України» зазначено, що на цей орган покладається (в межах визначеної законодавством компетенції) захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань із боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці [3].

Особливе місце в системі правоохоронних органів, які забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері національної безпеки й оборони, належить органам прокуратури. Це пояснюється специфікою роботи суб'єкта, визначеною нормами чинного законодавства [16]. Мова ведеться про організацію та здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням

кримінальних правопорушень та інші діяння, передбачені Кримінальним кодексом України [17], об'єктом яких є відносини у сфері національної безпеки й оборони, що охороняються державою. І наслідки від їх учинення можуть негативно вплинути на національну безпеку країни, тому не виникає сумніву, що розглянута правоохоронна структура впливає на забезпечення національної безпеки й оборони держави.

Важливу роль у цьому напрямі діяльності держави відіграють окремі вітчизняні правоохоронні антикорупційні інституції. За наявності активних дискусій щодо доцільності зарахування корупційних діянь до поточних загроз національної безпеки й оборони держави, доводиться констатувати, що все-таки остання може деструктивно впливати на національну безпеку й оборону держави. Щодо цього підтримуємо думку Є.М. Білоусова, який наголошує, що «<...> корупція як соціально-економічне явище виходить за межі системи державно-управлінських відносин, а як правове – взагалі може охоплювати будь-які суспільні сфери, у яких дійовими особами є посадовці державних органів влади, місцевого самоврядування або публічних чи корпоративних структур. Але так чи інакше вплив корупції на систему національної безпеки, є визначальним. Вона має не лише негативні наслідки, а й сама по собі руйнує будь-які державні інституції, оскільки відбувається «тінізація» публічних функцій службовців, що призводить до появи напів легальної системи управління, основою якої є корупційні зв'язки» [18, с. 80–82]. Без сумніву, високий рівень корупції в державі впливатиме на формування національної безпеки й оборони держави, гальмуючи розвиток її певних складників.

Вочевидь, окремі вітчизняні правоохоронні антикорупційні інституції слід розглядати як суб'єкти забезпечення національної безпеки й оборони держави. Ідеться, зокрема, про Національне антикорупційне бюро України, яке має протидіяти найважливішим корупційним проявам із боку посадових осіб, чії протиправні дії чи бездіяльність можуть призвести до негативних наслідків та завдати шкоди інтересам держави. Так, ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначено, що завданням цього суб'єкта є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, вповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [19]. Навіть на законодавчому рівні визначено, що результати скоєних правопорушень є загрозою для безпеки країни, що ще раз доводить необхідність і доцільність зарахування цієї структури до переліку суб'єктів забезпечення національної безпеки й оборони держави.

До списку суб'єктів, які забезпечують національну безпеку й оборону держави, необхідно зарахувати й Державне бюро розслідувань. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» [20], завданнями цього органу є запобігання, виявлення, припинення, розкриття й розслідування: 1) кримінальних правопорушень, учинених службовими особами, які посідають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких належать до першої – третьої категорії посад державної служби, суддями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли ці правопорушення віднесено до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України; 2) кримінальних правопорушень, учинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих правопорушень належить до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національ-

ного антикорупційного бюро України; 3) злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім правопорушень, передбачених ст. 422 Кримінального кодексу України [21].

У цьому контексті першочергово слід виокремити протидію корупційним правопорушенням, про які йшлося раніше, оскільки вони впливають на належне функціонування національної безпеки держави. Тому вважаємо, що цей орган доцільно розглядати як суб'єкт забезпечення національної безпеки й оборони держави.

Ще одним суб'єктом, який забезпечує національну безпеку й оборону держави, є Військова служба правопорядку в Збройних Силах України. Так, відповідно ст. 1 Закону України «Про Військову службу правопорядку в Збройних Силах України», військова служба правопорядку в Збройних Силах України – спеціальне правоохоронне формування в складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України, для участі в протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах тощо. [5]. Вищезазначене безпосередньо забезпечує формування національної безпеки та оборони держави.

Аналізуючи юридичну літературу, зокрема Закон України «Про Національну гвардію України», ми дійшли висновку, що наступним суб'єктом, який забезпечує національну безпеку й оборону держави, є Національна гвардія України. Вона є військовим формуванням із правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки й захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [22].

Ураховуючи те, що Національна гвардія України – військово формування з правоохоронними функціями, що виконує покладені завдання у взаємодії з іншими державними органами, вона, відповідно, повністю забезпечує державну політику у сфері національної безпеки й оборони держави.

На нашу думку, наступним суб'єктом, що забезпечує національну безпеку й оборону держави, є Управління державної охорони України, яке є державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президентові України та підконтрольним Верховній Раді України [4].

На Управління державної охорони України покладається низка завдань, які безпосередньо пов'язані з формуванням та реалізацією національної безпеки й оборони, а саме: здійснення державної охорони щодо органів державної влади України; забезпечення безпеки посадових осіб, визначених цим Законом, за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами; забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, визначених цим Законом, які проживають разом із ними або супроводжують їх; запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, їх виявлення та припинення; охорони об'єктів; забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для визначених посадових осіб; участі у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом [4]. Військовослужбовці Управління державної охорони України зобов'язані вживати заходів щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачених Законом України «Про запобігання корупції» [23]. Ураховуючи

вищевикладене, вважаємо, що Управління державної охорони України є державним правоохоронним органом, який впливає на формування та реалізацію державної політики у сфері національної безпеки й оборони.

У нашому переліку останнім правоохоронним органом, який забезпечує національну безпеку й оборону держави, є орган охорони державного кордону. Він є основним органом у загальній структурі Державної прикордонної служби, що безпосередньо виконує поставлені перед службою завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону України та бере участь в охороні суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, а також здійснює інші повноваження, передбачені законодавством України. Орган охорони державного кордону або його структурні підрозділи можуть виконувати поставлені завдання на ділянці відповідальності іншого органу охорони державного кордону або поза її межами, зокрема на території суміжних держав, у порядку, встановленому законодавством України. Органами охорони державного кордону є прикордонний загін, окремий контрольно-пропускний пункт та авіаційна частина [24]. У складі органу охорони державного кордону функціонують оперативно-розшукові підрозділи. Оперативно-розшукові підрозділи органів охорони державного кордону здійснюють оперативно-розшукову діяльність відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [25].

Крім вищезазначеного, в нашому дослідженні варто згадати про державні органи, що не належать до правоохоронних та не виконують правоохоронних функцій, однак

вони безпосередньо забезпечують національну безпеку України. Серед таких державних органів особливе місце належить розвідувальним органам України. При цьому слід ураховувати те, що складність наукового аналізу досліджень у сфері діяльності розвідки полягає в тому, що ці наукові напрацювання здійснюють переважно у форматі обмеженого доступу.

Ми дійшли висновку, що до основних правоохоронних органів, які найсуттєвіше впливають на забезпечення національної безпеки й оборони держави, слід зарахувати такі: Національну поліцію України, органи прокуратури, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Військову службу правопорядку в Збройних силах України, Управління державної охорони України, органи охорони державного кордону (прикордонний загін, окремий контрольно-пропускний пункт та авіаційна частина). Кожен із них у разі власної ефективної діяльності може суттєво впливати на реальне забезпечення належного функціонування національної безпеки й оборони держави. Крім цього, доцільно внести зміни до чинного законодавства та зарахувати до правоохоронних органів, які впливають на забезпечення національної безпеки й оборони держави, Службу безпеки України та Національну гвардію України. Незважаючи на те, що вищевказані органи не є правоохоронними, а лише наділені правоохоронними функціями, вони безпосередньо впливають на формування та реалізацію державної політики у сфері забезпечення національної безпеки й оборони держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
4. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України від 04.03.1998 р. № 160/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07.03.2002 р. № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text>
6. Загуменна Ю.О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. *Право і безпека*. Харків, 2010. № 3. С. 145–150.
7. Музичук О.М. Сучасний стан теоретичної розробки та законодавчого визначення поняття правоохоронних органів та їх переліку. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків, 2009. № 44. С. 12–21.
8. Шуля Т.О. Правоохоронні органи в механізмі держави України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2004. 203 с.
9. Лавніченко О.В. Функції внутрішніх військ у загальній системі забезпечення національної безпеки України. *Честь і закон*. Харків, № 1 (40). 2012. С. 9–13.
10. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>
11. Тацій В.Я. Визначення поняття та системи правоохоронних органів у концепції змін до Конституції України (концептуальні підходи). *Право України*. Київ, 2012. № 11–12. С. 233–240.
12. Про рішення Ради національної безпеки й оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
13. Гуценко К.Ф., Ковалев М.А. Правоохранительные органы. Москва : Зерцало, 1997. 367 с.
14. Бандурка А.М. Судебные и правоохранительные органы Украины. Харьков : Университет внутренних дел, 1999. 349 с.
15. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
16. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
17. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
18. Білоусов Є.М. Корупція та економічна безпека держави. *Порівняльно-аналітичне право*. Ужгород, 2014. № 4. С. 80–82.
19. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
20. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>
21. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
22. Про Національну гвардію : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
23. Про Запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
24. Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України : Наказ Міністерства внутрішніх справ від 30.11.2018 р. № 971. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1468-18#Text>
25. Берназ В.Д., Притула А.М. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України : науково-практичний коментар. Одеса : Фенікс, 2013. 190 с.